

koalicja.prow@otop.org.pl

Warszawa, 7 maja 2026 r.

Koalicja Rolnictwo dla Przyrody

ul. Szeroki Dunaj 5, 00-255 Warszawa

Numer pisma: OTOP/2026/195

Sz. Paulina Hennig-Kloska
Minister Klimatu i Środowiska

Sz. P. Mikołaj Dorożala
Główny Konserwator Przyrody
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa

Sz.P. Stefan Krajewski
Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Sz. P. Tomasz Figurski
Dyrektor
Departament Płatności Bezpośrednich
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa

Dotyczy: prekonsultacji roboczej wersji krajowego planu odbudowy zasobów przyrodniczych w zakresie artykułu 11 rozporządzenia NRR dotyczącego odbudowy ekosystemów rolniczych

Szanowni Państwo,

w imieniu Koalicji *Rolnictwo dla Przyrody* pragniemy podziękować za szybkie udostępnienie roboczej wersji krajowego planu odbudowy zasobów przyrodniczych (KPOZP) w zakresie art. 11 oraz za możliwość udziału w prekonsultacjach. Doceniamy tempo prac nad dokumentem oraz otwartość na dialog z organizacjami społecznymi i środowiskami eksperckimi.

Z uznaniem przyjmujemy również fakt, że w odniesieniu do art. 11 ujęto znaczącą liczbę środków, obejmujących szerokie spektrum problemów istotnych dla odbudowy ekosystemów rolniczych.

Pozytywnie oceniamy także włączenie do wykazu środków działań edukacyjnych i informacyjnych, które są kluczowe dla budowania świadomości i zaangażowania rolników oraz innych interesariuszy.

Dostrzegamy szereg kwestii wymagających doprecyzowania lub ponownego rozważenia. W wielu miejscach plan cechuje się zbyt niskim poziomem szczegółowości lub zakresu planowego wdrożenia. W szczególności dotyczy to powierzchni użytkowanych rolniczo osuszonych torfowisk przewidzianych do odbudowy i ponownego nawodnienia, a także ograniczania uzależnienia gospodarstw rolnych od chemicznych środków ochrony roślin. Widzimy dużą potrzebą opisanie i przedstawienia uzasadnienia dla części rozwiązań lub opisów działań w ramach poszczególnych środków, które pozwolą na ocenę ich realnej skuteczności lub wykonalności.

Organizacje reprezentujące Koalicję *Rolnictwo dla Przyrody* wzięły udział w spotkaniu prekonsultacyjnym, które odbyło się 20 kwietnia 2026 r. w Ministerstwie Klimatu i Środowiska. Podczas tego spotkania zabraliśmy głos i przedstawiliśmy nasze uwagi. Obecnie przekazujemy je także w formie pisemnej w załączonej do niniejszego pisma tabeli. Mamy nadzieję, że zostaną one wykorzystane w dalszych pracach nad dokumentem, tak aby polski KPOZP w zakresie odbudowy ekosystemów rolniczych był spójny i efektywny, zabezpieczający bezpieczeństwo żywnościowe oraz wodne w naszym kraju, a jednocześnie możliwy do wdrożenia we współpracy z rolnikami i innymi interesariuszami.

W razie jakichkolwiek pytań pozostajemy do dyspozycji. Osobą do kontaktu jest pani Aleksandra Pępkowska-Król – tel. 573 790 899, aleksandra.krol@otop.org.pl.

Z wyrazami szacunku

dr Jarosław Krogulec
dyrektor ds. ochrony przyrody, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

W imieniu:
Fundacja Ochrony Przyrody NATURA
Fundacja WWF Polska
Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
Towarzystwo Przyrodnicze Bocian
Towarzystwo Przyrodnicze Alauda

Załącznik do pisma z dnia 6 maja 2026 r.

Szczegółowe uwagi Koalicji Rolnictwo dla Przyrody do roboczej wersji krajowego planu odbudowy zasobów przyrodniczych (KPOZP) w zakresie artykułu 11 rozporządzenia o odbudowie zasobów przyrodniczych (rozporządzenie NRR) dotyczącego odbudowy ekosystemów rolniczych.

Lp.	Zapis, którego dotyczy uwaga oraz numer strony konsultowanego dokumentu	Uwaga
1.	pole 11.1.1.1. Podejście krajowe do realizacji celów i wypełniania obowiązków w zakresie odbudowy ekosystemów rolniczych, oparte na najnowszych dowodach naukowych str. 7	<p>Brak informacji w polu 11.1.1.1. Wnioskujemy o uzupełnienie tego nieobowiązkowego pola. Przedstawienie w sposób przejrzysty podejścia Polski do realizacji celów oraz wypełniania zobowiązań związanych z odbudową ekosystemów rolniczych umożliwi zrozumienie motywów stojących za podejmowanymi decyzjami, a także uzasadnienie wyboru konkretnych środków i kierunków działań. Dzięki temu cały rozdział zyska na spójności, a przedstawione argumenty będą bardziej zrozumiałe i przekonujące.</p> <p>Pole to zostało uzupełnione w innych częściach KPOZP, np. dotyczących zarówno ekosystemów leśnych i morskich. Warto zachować spójność dokumentu pod względem podejścia w przygotowywaniu poszczególnych części.</p>
2.	11.1.2.1. Wybrane wskaźniki	<p>Zgodnie z art. 11 ust. 2, rozporządzenie NRR daje krajom członkowskim możliwość wyboru dwóch z trzech wskaźników. W Polsce zrezygnowano ze wskaźnika liczebności motyli na użytkach zielonych (GBI). Pragniemy zwrócić uwagę, że zrezygnowanie z tego wskaźnika nie zwalnia Polski z podejmowania działań na rzecz ochrony tej grupy zwierząt. W szczególności mają tu znaczenie przepisy prawa takie jak dyrektywa siedliskowa czy ustawa o ochronie przyrody. Oznacza to, że Polska musi podejmować działania na rzecz ochrony motyli łąkowych, w tym w szczególności ujętych w załączniku II dyrektywy siedliskowej, a także objętych w Polsce ochroną prawną.</p> <p>W związku z powyższym, a także ze względu na to, że wszystkie zawarte w przytoczonym ustępie wskaźniki są niezwykle ważne w monitorowaniu stanu krajobrazu rolniczego, wnioskujemy o rozważenie możliwości</p>

		<p>monitorowania w Polsce także wskaźnika GBI.</p> <p>Motyle dzienne są wrażliwe na zmiany stanu zachowania siedlisk, w tym intensywności ich użytkowania, a także stosowanie chemicznych środków ochrony roślin. Dlatego ich monitoring jest tak ważny. Obecnie programy monitoringowe dotyczące tej grupy zwierząt są realizowane już w ponad 20 krajach Europy, a informacje o stanie ich populacji dostarczają informacji kluczowych dla ochrony różnorodności biologicznej (Van Swaay 2026).</p> <p>W monitorowaniu wskaźnika GBI dużym ułatwieniem jest fakt, że niektóre gatunki są już monitorowane w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (siedliska.gios.gov.pl). Od kilku lat w Polsce działa również społeczny monitoring motyli (butterfly-monitoring.net/pl), choć na razie jego skala jest niewystarczająca, by móc wiarygodnie oceniać GBI. Rozszerzenie tych monitoringów byłoby niezwykle cennym wkładem w wiedzę o współczesnym krajobrazie rolniczym i zachodzących w nim zmianach.</p> <p>Ponadto wnioskujemy o uwzględnienie, wszędzie gdzie to zasadne, rozwiązań sprzyjających motyloom krajobrazu rolniczego, w szczególności przy konstruowaniu wymogów interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych ukierunkowanych na ekstensywne użytkowanie trwałych użytków zielonych. Zwracamy na to uwagę m.in. w uwadze dotyczącej środka odbudowy nr. 10.</p> <p>Źródła:</p> <p>Van Swaay C.A.M. i in. 2026. EU Grassland Butterfly Index 1991-2024 Technical report. Butterfly Conservation Europe & EMBRACE/eBMS (www.butterfly-monitoring.net) & Vlinderstichting report VS2025.023. https://doi.org/10.5281/zenodo.18414227</p>
3.	11.1.2.2. Objasnienie wybranych wskaźników dla ekosystemów rolniczych oraz ich przydatności do wykazania zwiększenia różnorodności biologicznej w ekosystemach rolniczych w danym państwie członkowskim (art. 15 ust. 3 lit. j))	<p>Widzimy dużą potrzebę wskazania korzyści z wdrożenia efektywnych środków zwiększających wybrane wskaźniki dla ekosystemów rolniczych i samego rolnictwa.</p> <p>W przypadku obu wybranych wskaźników należy zawrzeć informacje o konieczności zwiększania ich poziomu dla zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego oraz wodnego, zapobiegania susz i powodzi, zatrzymanie wody tam gdzie spadnie, zapobieganie erozji wietrznej i wodnej oraz przeciwdziałanie zmianie klimatu i adaptacji do niej. Ponadto w przypadku wskaźnika “odsetek gruntów rolnych z elementami krajobrazu</p>

	<p>str. 7 i 8</p>	<p>o wysokiej różnorodności” należy uwzględnić informację o jego znaczeniu dla wsparcie różnorodności biologicznej w krajobrazie rolniczym, które przekłada się na wyższe plony wynikające ze wzmocnienia zapylania oraz biologicznej kontroli agrofagów;</p> <p>Wdrażanie środków zwiększających oba wskaźniki jest strategiczne z punktu widzenia rolnictwa, co warto podkreślić w ich opisie.</p> <p>Poniżej wymieniamy przykładowe publikacje naukowe wskazujące na powyższe korzyści z obecności elementów krajobrazu o wysokiej różnorodności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • M. Dainese et al. 2019. A global synthesis reveals biodiversity-mediated benefits for crop production. Ecology Letters, 2019 • Poveda et al. 2025 – The Importance of Landscape Composition for Pest Control and Crop Yield. Ecology Letters, 2025. • A. Van der Zanden et al. 2013. Ecosystem services in agricultural landscapes: A review of landscape drivers. Landscape Ecology, 2013
<p>4.</p>	<p>11.1.2.3. Poziom odniesienia dla każdego z wybranych wskaźników (nieobowiązkowo)</p> <p>str. 8 i 9</p>	<p>Poziom odniesienia dla każdego z wybranych wskaźników jest niezbędny dla określenia czy wdrażane środki są skuteczne czy też nie, warto je dopisać, szczególnie w tak istotnych dla rolnictwa, bezpieczeństwa żywnościowego i wodnego kwestiach.</p> <p>Ilość węgla w glebie ma być liczona i raportowana zgodnie z wytycznymi IPCC (IPCC 2006). Monitoring zawartości węgla organicznego w glebach mineralnych Polski prowadzi Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) w Puławach. Dostępność danych i wytycznych do ich liczenia wskazuje, że można określić poziom odniesienia dla wskaźnika zasoby węgla organicznego w glebach mineralnych gruntów uprawnych i zdecydowanie warto zamieścić. Jest to istotne, gdyż poziom węgla w glebie determinuje jej żyzność - cechę kluczową w rolnictwie.</p>

	<p>11.1.2.4. Poziom odniesienia dla obowiązkowego wskaźnika „liczebność pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego” (nieobowiązkowo)</p> <p>str. 9</p>	<p>Nie podano wartości bazowej obowiązkowego wskaźnika.</p> <p>Wartości wskaźnika liczebności pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego (art. 11.3) jest znana (Monitoring Ptaków Polski, <u>Ptaki krajobrazu rolniczego - Monitoring Ptaków Polski</u>) i powinna zostać uwzględniona w dokumencie.</p>
<p>5.</p>	<p>11.1.4.1. Informacje na temat gleb organicznych wykorzystywanych w rolnictwie będących osuszonymi torfowiskami, w ramach wydobycia torfu oraz w ramach innych rodzajów użytkowania (art. 11 ust. 4)</p> <p>str. 9</p>	<p>Brakuje wyjaśnienia przyjętej metodologii wyliczenia wartości referencyjnej gleb organicznych wykorzystywanych w rolnictwie będących osuszonymi torfowiskami. Niezależnie od tego, jaka wartość zostanie ostatecznie wskazana, konieczne jest przedstawienie podstaw jej wyboru oraz uzasadnienia metodologicznego.</p> <p>Za podstawę wyznaczenia wartości referencyjnej gleb organicznych wykorzystywanych w rolnictwie będących osuszonymi torfowiskami na poziomie 319 000 ha przyjęto budzącą wśród ekspertów kontrowersję warstwę GAEC 2, która przecina się z wydzieleniem torfowisk (T) opisanych na mapie glebowo rolniczej w skali 1:25000. Natomiast, opierając się na kwalifikacji IPCC, IUNG wyliczył, że całkowita powierzchnia gleb organicznych wykorzystywanych w rolnictwie będących osuszonymi torfowiskami to 477 580 ha (Smreczak 2025). Tym samym, MRIRW, mając do dyspozycji dwie wartości powierzchni referencyjnych, przyjęło wartość niższą. Decyzja ta nie jest zgodna z tzw. zasadą przeczności - jedną z fundamentalnych zasad w UE dotyczących ochrony środowiska, zgodnie z którą, w przypadku niepewności co do stanu faktycznego (tu pow. referencyjna), interpretacja powinna być zawsze na korzyść środowiska (Traktat z Lizbony). Biorąc pod uwagę znaczne błędy oszacowania powierzchni referencyjnej gleb organicznych wykorzystywanych w rolnictwie, będących osuszonymi torfowiskami, które wynikają nie tylko z przyjętych definicji, ale też wieloczynnikowego wpływu na wynik, i kierując się zasadą przeczności należy przyjąć wyższą wartość powierzchni referencyjnej, to jest co najmniej 477 580 ha. Wnioskujemy o zastosowanie takiego podejścia.</p> <p>Przyjmując jako podstawę 477 580 ha, do 2030 r. powierzchnia ukierunkowana na przywrócenie gleb organicznych wynosiłaby w Polsce 143 274 ha (w dokumencie założono, że będzie to 95 700 ha). Stosując wyższą podstawę bez ograniczania celu i przy założeniu, że 40% celu zrealizowane zostanie poza gruntami użytkowymi rolniczo, powierzchnia ukierunkowana na ponowne nawadnianie wyniosłaby nieco ponad 21 000 ha. Warto te wartości porównać do powierzchni, jaka obecnie objęta jest płatnościami rolno-</p>

		<p>środowiskowo-klimatycznymi dotyczącymi ochrony torfowisk i innych siedlisk hydrogenicznych (z których przynajmniej część powstała na osuszonych torfowiskach) i wynosi około 300 000 ha¹.</p> <p>W uzasadnieniu skorzystania z możliwości przewidzianej w art. 11 ust. 4 rozporządzenia NRR czytamy, że: “Decyzja ta wynika z istotnego ryzyka, jakie ponowne nawodnienie użytków rolnych może stwarzać dla interesu publicznego, lokalnej gospodarki oraz realizowanych obecnie celów środowiskowych”. Wyjaśnienie skorzystania z wyjątku z art. 11 ust. 4 NRR nie pozwala na stwierdzenie, czy rzeczywiście jest to uzasadnione. Z tego powodu potrzebna jest informacja o tym, czy istnieją analizy wskazujące na potrzebę skorzystania z wyjątku. O takich analizach nie wspomniano w tekście, dlatego prosimy o podzielenie się nimi tak, aby można było się do nich odnieść. Dodatkowo, potrzebne jest zapoznanie się z danymi i analizami pokazującymi wymienione w opisie konsekwencje ponownego nawodnienia gleb organicznych takich jak:</p> <ul style="list-style-type: none">● “poważne ograniczenia w funkcjonowaniu gospodarstw mlecznych”,● “Proces ten mógłby negatywnie wpłynąć na funkcjonowanie gospodarstw, stan posiadanej infrastruktury produkcyjnej oraz konkurencyjność regionów”,● “Z dużym prawdopodobieństwem prowadziłyby również do ograniczenia chowu bydła, co w niektórych obszarach mogłoby skutkować poważnym załamaniem produkcji mleka i pośrednio zagrozić bezpieczeństwu żywnościowemu kraju”. <p>Wyżej wymieniono bardzo daleko idące konsekwencje, które wymagają szczegółowego wyjaśnienia w analizach.</p> <p>W opisie czytamy, że “Ponowne nawodnienie gleb organicznych wykorzystywanych rolniczo wiązałyby się z ograniczeniem możliwości ich dalszego użytkowania, zmianą profilu działalności rolniczej, a w niektórych przypadkach nawet z wyłączeniem gruntów z produkcji rolnej. Proces ten mógłby negatywnie wpłynąć na funkcjonowanie gospodarstw, stan posiadanej infrastruktury produkcyjnej oraz konkurencyjność regionów”. Dostępne badania i analizy (np. Dobrzyńska i Dembek 2020; Kokociński 2023; Korniluk 2025; Okruszko 1977; Prokopowicz i Jurczuk 2008) pokazują, że w długim okresie, brak retencjonowania wody w glebach organicznych wykorzystywanych rolniczo wiąże się z ograniczeniem możliwości ich dalszego użytkowania, a więc jest odwrotnie niż w opisie.</p>
--	--	---

		<p>Prosimy o udostępnienie danych i analiza na podstawie, których w opisie stwierdza się; “Z analiz wynika, że na użytkach rolnych potencjalnie przeznaczonych do nawodnień około 55% powierzchni zajmują gospodarstwa utrzymujące bydło”. Z treści opisu nie wynika, czy ograniczenie realizacji celu dotyczącego ponownego nawodnienia gleb organicznych wykorzystywanych rolniczo o 55% jest uzasadnione w świetle danych, analiz oraz wymogów rozporządzenia NRR. Jednocześnie, nie mamy żadnych informacji, jak taka redukcja celu wpłynie na polskie rolnictwo, bezpieczeństwo żywnościowe oraz bezpieczeństwo wodne. Prosimy o informację, czy wykonywane były takie analizy obejmujące szanse, możliwości, ograniczenia i ryzyka, a jeśli tak, to o udostępnienie ich. Jak wspominaliśmy wyżej, doświadczenia gospodarstw rolnych, w tym zarządzanych przez środowiskowe organizacje pozarządowe, jak również dostępne badania i analizy (Dobrzyńska i Dembek 2020; Kokociński 2023; Korniluk 2025; Prokopowicz i Jurczuk 2008) pokazują, że w długim okresie retencja krajobrazowa wody (w tym ponowne nawodnienie gleb organicznych wykorzystywanych rolniczo) jest nie tylko korzystne dla rolnictwa, ale również niezbędne dla możliwości ich dalszego użytkowania.</p> <p>Źródła:</p> <p>Dobrzyńska N., Dembek W. (red.) 2020. <i>Gospodarowanie wodą w rolnictwie w obliczu susz</i>. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.</p> <p>Kokociński P. 2023. Oparte o naturalne metody rozwiązania sprzyjające retencji i zapobiegające sptywowi biogenów – praktyka w gospodarstwie rolnym. Wystąpienie podczas webinaru „Mokradła a zanieczyszczenia rolnicze cz.3”, dostęp on-line: https://www.youtube.com/watch?v=_DjYqUejtP8</p> <p>Korniluk M. 2025. Ochrona przyrody w półnaturalnych ekosystemach zależnych od ekstensywnego użytkowania rolniczego a ponowne nawadnianie osuszonych torfowisk. OTOP BirdLife Polska.</p> <p>Okruszek H. 1977. <i>Kompleksy wilgotnościowo-glebowe na zmeliorowanych terenach torfowych jako wyraz różnicowania warunków siedliskowych</i>. Warszawa: Wydawnictwo SGGW.</p> <p>Prokopowicz, J. i S. Jurczuk. 2008. Ocena ekonomiczna nawodnień podsiąkowych na łąkach położonych na glebach torfowo-murszowych. <i>Woda-Środowisko-Obszary Wiejskie</i> 8: 247–261.</p> <p>Smreczak B. 2025. „Metodologia wyznaczanie gleb organicznych wykorzystywanych w rolnictwie będących</p>
--	--	---

		<p>osuszonymi torfowiskami”. Prezentacja wygłoszona 2 października 2025 r. w Ełku na spotkaniu dotyczącym działań na rzecz ochrony siedlisk hydrogenicnych w kontekście Planu Strategicznego WPR na lata 2023–2027.</p> <p>Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Lizbonie dnia 13.12.2007 r. (Dz. Urz. UE C z 17.12.2007 r., s. 1, wersja polska opublikowana w Dz.U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569); Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską sporządzony w Rzymie dnia 25.03.1957 r. (tekst skonsolidowany: Dz. Urz. UE C z 24.12.2002 r., s. 33; wersja polska opublikowana w Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2).</p> <p>¹ w powierzchni uwzględniono deklarowaną w 2024 r. powierzchnię TUZ objętą zobowiązaniami wariantów: zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, łąki selernicowe i słonorośla, półnaturalne łąki wilgotne, torfowiska (wymogi obowiązkowe oraz obowiązkowe i uzupełnione), ochrona siedlisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych - rycyk, kszyk, krwawodziób, czajka, ochrona siedlisk lęgowych dubelta i kulika wielkiego oraz ochrona siedlisk lęgowych wodniczki.</p>
6.	<p>11.1.4.2. Plan ponownego nawadniania osuszonych torfowisk wykorzystywanych w rolnictwie w mniejszej części, niż określono w art. 11 ust. 4 lit. a), b) i c)</p> <p>str. 9</p>	<p>Nie zgadzamy się z uzasadnieniem dotyczącym skorzystania z możliwości przewidzianej w art. 11 ust. 4 rozporządzenia NRR i ograniczeniu obszaru przeznaczanego do ponownego nawodnienia gleb organicznych wykorzystywanych w rolnictwie, będących osuszonymi torfowiskami. Ze względu na brak istotnych powodów, wnioskujemy o odstąpienie od zastosowania ograniczenia.</p> <p>W przedstawionej argumentacji nie zawarto przekonujących statystyk lub ilościowych analiz, które pozwalałyby na uzasadnienie konieczności ograniczenia celu związanego z ponownym nawadnianiem użytkowanych rolniczo gleb organicznych będących osuszonymi torfowiskami. Nie pozwala to na odniesienie przedstawionej argumentacji do konieczności ograniczenia obszaru przeznaczanego do ponownego nawadniania o zaproponowane w dokumencie 55%. Pragniemy zwrócić uwagę, że aby skorzystać z ograniczenia konieczne jest wskazanie istotnego interesu publicznego lub wykazanie niemożliwości uwodnienia na gruntach innych niż rolnicze.</p> <p>Przyjmując powierzchnię referencyjną na poziomie 477 580 ha i zakładając realizację 40% celu ponownego nawodnienia poza obszarami rolniczymi i przyjęciu, będziemy musieli w Polsce ponownie nawodnić w kolejnych latach granicznych (2030, 2040, 2059) odpowiednio około: 0,85%, 1,51% i 1,90% wszystkich trwałych użytków zielonych (Korniluk 2025). Wartości te nie mogą być uznane za istotnie zagrożające</p>

rolnictwu i bezpieczeństwu żywnościowemu.

Jednym z przytoczonych w dokumencie argumentów jest stwierdzenie, że przez ponowne nawadnianie torfowisk zagrożone mogą być realizowane w Polsce cele środowiskowe. Przy czym nie sprecyzowano, o jakie cele środowiskowe może chodzić. Chcielibyśmy podkreślić, że obecnie nie istnieją żadne naukowe dowody, które mogłyby wskazywać na zagrożenie jakiegokolwiek z takich celów. Jednocześnie Korniluk (2025) wskazuje na bezpośredni związek ponownego nawadniania osuszonych torfowisk w krajobrazie rolniczym z ochroną półnaturalnych siedlisk hydrogenicznych, w tym siedlisk zagrożonych gatunków ptaków. Nie stoi w sprzeczności z innymi celami środowiskowymi także łączenie produkcji rolnej z odbudową torfowisk poprzez koncepcję rolnictwa bagiennego (paludikultura). Podejście to może stanowić źródło alternatywnych dochodów i wspierać rozwój lokalnej biogospodarki, a przez to zagwarantować większą akceptowalność procesu ponownego nawadniania przez gospodarstwa rolne. Przy czym ważne jest efektywne wdrażanie i skuteczne egzekwowanie norm i prawa w zakresie cennych siedlisk przyrodniczych, w tym w szczególności dziewiątej normy dobrej kultury rolnej (GAEC 9) oraz zapisów planów zadań ochronnych.

Zgodnie z najnowszą wiedzą naukową krajobrazowa retencja wody (w tym ponowne nawadnianie osuszonych torfowisk) jest jedną z metod adaptowania się rolnictwa do negatywnych skutków zmieniającego się klimatu - pozwala zapobiegać suszom, zmniejsza ryzyko związane z powodziami, stabilizuje obieg wody w krajobrazie. W obecnych warunkach suszy rolniczej aktywne działania na rzecz retencji w trwałych użytkach zielonych przyczynia się także na wzrost plonów z tych użytków, jak i sąsiadujących z nimi pól uprawnych. Przykładowo badania prowadzone na łąkach torfowych przez Prokopowicz i Jurczuk (2008) wykazały, że w latach suchych odpowiednie nawadnianie łąk torfowych może prowadzić do większego wzrostu plonu siana niż zastosowanie nawożenia azotowego, a wzrost ten był niemal dwukrotny. Tym samym ponowne nawadnianie torfowisk jest środkiem stabilizacji produkcji rolniczej. Tymczasem w dokumencie w polu 11.1.4 ponowne nawadnianie torfowisk przedstawiono jako jednoznacznie negatywnie oddziałujące na sektor rolny. Przy czym jako zagrożony wskazano tylko sektor produkcji mleka w jednym regionie Polski. Bezpieczeństwo żywnościowe kraju, jeśli chodzi o surowiec mleczny nie jest zagrożone, natomiast zaniechanie odtwarzania torfowisk pogłębia efekt suszy i degradacji gleb, więc sprzeczne z interesem publicznym jest właśnie ograniczanie powierzchni, która podlegać będzie ponownemu nawadnianiu. Większy obszar wyjściowy daje większe szanse do osiągnięcia zakładanych celów - większy zbiór potencjalnych zainteresowanych i większy zbiór gruntów, na których można przeprowadzić działania.

Co istotne, w KPOZP nie pominięto całkowicie korzyści wynikających dla rolnictwa z retencji krajobrazowej.

		<p>Uwzględniono je m.in. w opisie środka odbudowy nr. 8. Takie zróżnicowane ujęcie wpływu działań retencyjnych i nawodnieniowych sprawia, że dokument jest obecnie niespójny. Wnoskujemy o uspoźnienie przekazu i trzymanie się faktów /dowodów naukowych.</p> <p>Na koniec pragniemy podkreślić, że środki związane z retencją krajobrazową, w tym ponownym nawadnianiem osuszonych torfowisk, dotyczyć będą gospodarstw rolnych w całej Polsce, gdzie obecnie mamy ponad 3 mln ha trwałych użytków zielonych (GUS 2023). Uwzględniając korzyści wynikające ze stosowania takich rozwiązań dla sektora rolnego jako całości oraz poszczególnych gospodarstw, ograniczanie obszaru objętego dobrowolnymi finansowymi zachętami jest działaniem niekorzystnym z punktu widzenia interesów rolników. Jednocześnie wdrażanie rozwiązań z zakresu retencji krajobrazowej i ponownego nawadniania osuszonych torfowisk będzie dobrowolne - zdecydują się na nie rolnicy przekonani o ich słuszności, dla których będzie to korzystna opcja.</p> <p>Źródła:</p> <p>Prokopowicz, J. i S. Jurczuk. 2008. Ocena ekonomiczna nawodnień podsiąkowych na łąkach położonych na glebach torfowo-murszowych. Woda-Środowisko-Obszary Wiejskie 8: 247–261.</p> <p>Korniluk M. 2025. Ochrona przyrody w półnaturalnych ekosystemach zależnych od ekstensywnego użytkowania rolniczego a ponowne nawadnianie osuszonych torfowisk. OTOP BirdLife Polska</p>
7.	<p>11.2.1.1. Orientacyjna całkowita powierzchnia objęta środkami odbudowy (art. 15 ust. 3 lit. a))</p> <p>a) powierzchnia ukierunkowana na działania określone w art. 11 ust. 1–3 bez pokrywania się:</p> <p>132 000 km²</p> <p>b) powierzchnia ukierunkowana na</p>	<p>Powierzchnia 132 000 km² obejmuje znaczną część użytków rolnych. Zawarte w dokumencie informacje nie uzasadniają tak dużej powierzchni. Brakuje rzeczowego uzasadnienia dla tej wartości.</p> <p>Wnoskujemy także o uzupełnienie KPOZP o informacje, jak powierzchnia 132 000 km² rozkłada się pomiędzy cele i dedykowane im środki, uwzględnione w dokumencie. Wiedza o tym, na jakiej powierzchni realizowane będą poszczególne cele, jest kluczowa do oceny ambicji planu, jak również tego, w jakim stopniu bierze pod uwagę potrzeby związane z poszczególnymi celami (wskaźnikami). Wnoskujemy o uzupełnienie wartości w podpunktach b, c i d.</p>

	<p>działania określone w art. 11 ust. 1 (nieobowiązkowo)</p> <p>c) powierzchnia ukierunkowana na działania określone w art. 11 ust. 2 (nieobowiązkowo)</p> <p>d) powierzchnia ukierunkowana na działania określone w art. 11 ust. 3 (nieobowiązkowo)</p> <p>str. 11</p>	
8.	<p>11.2.1.1. Orientacyjna całkowita powierzchnia objęta środkami odbudowy (art. 15 ust. 3 lit. a))</p> <p>e) powierzchnia ukierunkowana na przywrócenie gleb organicznych wykorzystywanych w rolnictwie zgodnie z art. 11 ust. 4 lit.</p> <p>957 km²</p> <p>f) powierzchnia ukierunkowana na ponowne nawadnianie zgodnie z art. 11 ust. 4 lit.</p> <p>co najmniej 239 km², z czego na glebach wykorzystywanych w rolnictwie co najmniej 64,53 km²</p>	<p>Zaproponowano, że 9560 ha osuszonych torfowisk zostanie ponownie nawodnionych na gruntach innych niż użytkowane rolniczo. Znacząca część tej powierzchni mogłaby zostać zrealizowana na gruntach o statusie nieużytków. Jednak nie zaproponowano środka odbudowy dotyczącego ponownego nawadniania torfowisk na takich gruntach (patrz także uwaga o brakującym środku odbudowy dotyczącym ponownego nawadniania torfowisk na nieużytkach).</p> <p>Do zaproponowanych tutaj wartości odnosimy się również w uwadze dotyczącej punktu 11.1.4.1.</p>

	<p>g) w stosownych przypadkach, powierzchnia gleb organicznych będących osuszonymi torfowiskami w ramach użytkowania gruntów innego niż użytkowanie rolnicze i wydobywanie torfu, które to gleby zostaną ponownie nawodnione na potrzeby realizacji celów określonych w art. 11 ust. 4 lit.</p> <p>95,60 km2</p> <p>str. 11</p>	
9.	<p>Uwaga ogólna - dotyczy wszystkich wymienionych w dokumencie środków odbudowy</p> <p>Brak oszacowania powierzchni, które objęte zostaną poszczególnymi środkami odbudowy.</p> <p>oraz</p> <p>Brak oszacowania potrzeb w zakresie finansowania poszczególnych środków odbudowy.</p>	<p>Nie oszacowano powierzchni, które objęte zostaną poszczególnymi środkami odbudowy, jak również potrzeb w zakresie finansowania tych środków.</p> <p>Choć są to nieobowiązkowe pola KPOZP, to zawarte w nich informacje będą kluczowe w planowaniu działań i budżetów. Pominięcie tych punktów jest niekorzystne ze względu na szanse związane z wdrażaniem środków w przyszłości, jak i pozyskiwania dla nich finansowania, np. w różnych funduszach UE. Wnioskujemy o uzupełnienie tych informacji dla wszystkich zaproponowanych środków odbudowy.</p>
10.	<p>Uwaga ogólna - dotyczy opisu wszystkich środków odbudowy</p> <p>Brak konkretów w opisie poszczególnych środków odbudowy</p>	<p>Pomimo zaproponowania dużej liczby środków, ich opisy nie zawierają konkretnych rozwiązań, które są lub będą w Polsce wdrażane w celu realizacji poszczególnych celów art. 11 NRR. Opisy zawierają przede wszystkim ogólne informacje o znaczeniu poszczególnych celów, a nie rozwiązaniach, poprzez które będą one realizowane. Zastosowana stylistyka opisów, w tym tryb przypuszczający zdań, pozostawia czytelnika w niepewności co do faktycznych rozwiązań. Trudno ustalić, czy rozwiązania są już realizowane, dopiero planowane, czy ich wdrożenie pozostaje ciągle w sferze zamierzeń. W kolejnych punktach odniesiono się</p>

		szczegółowo do poszczególnych środków odbudowy.
11.	Środek odbudowy nr 2 – Zwiększenie udziału gruntów rolnych z elementami krajobrazu o wysokiej różnorodności (art. 11 ust. 2 lit. c) str 21	<p>Brak propozycji konkretnych rozwiązań, które zostaną wdrożone w ramach realizacji środka. W opisie środka wskazano jedynie, że dla odbudowy ekosystemów rolniczych ważne jest zwiększenie udziału gruntów rolnych z elementami krajobrazu o wysokiej różnorodności. Wskazano także, do jakich działań warto zachęcać rolników. Nie wskazano jednak rozwiązań systemowych, które już służą celowi zwiększania udziału elementów krajobrazu o wysokiej różnorodności w Polsce. Nie wskazano, jak zwiększony zostanie zasięg tych rozwiązań, ani jakie nowe rozwiązania zostaną przyjęte.</p> <p>Ważne, by jak najszybciej dostępną pulę interwencji (ekoschematy, działania rolno-środowiskowo-klimatyczne) uzupełnić o zachęty dotyczące tworzenia stref buforowych wyłączonych lub częściowo wyłączonych z użytkowania. Strefy te powinny powstawać wzdłuż cieków, wokół zbiorników wodnych oraz wokół najcenniejszych terenów podmokłych. Strefy buforowe, oprócz zwiększenia zróżnicowania krajobrazu, przyczynią się również do wyraźnej poprawy jakości wód powierzchniowych — aż po wody Morza Bałtyckiego. Koalicja Rolnictwo dla Przyrody wielokrotnie zwracała uwagę na potrzebę zachęt dla rolników w tym zakresie.</p> <p>W opisie należy wskazać, że poprawie sytuacji związanej z wdrażaniem już istniejących rozwiązań mają służyć m.in. działania edukacyjne przewidziane w środku nr 3.</p> <p>W opisie środka zawarto jedynie opis korzyści środowiskowych. Powinny zostać wymienione także korzyści dla rentowności działalności rolniczej wynikające z jego realizacji. Można je tu zaznaczyć lub przekierować czytelnika do kolejnego środka, gdzie są one opisane.</p>
12.	Środek odbudowy nr 3 – Działania edukacyjne w zakresie korzystnego wpływu elementów krajobrazu na obszary wiejskie (art. 11 ust. 2 lit. c) str 28	<p>Właściwie zaakcentowano korzyści wynikające z obecności elementów krajobrazu dla działalności rolniczej. Niemniej jednak wnioskujemy o uzupełnienie listy korzyści o:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ograniczenie stosowania środków ochrony roślin na polach w sąsiedztwie elementów krajobrazu o dużej różnorodności biologicznej; - ochrona wód powierzchniowych przed sptywem zanieczyszczeń z pól uprawnych.

		<p>Wnioskujemy o odejście od trybu przypuszczającego w opisie środka (także innych) i opis konkretnych rozwiązań.</p> <p>Wnioskujemy o podkreślenie w treści dokumentu, że programy edukacyjne i kampanie informacyjne skierowane do rolników będą skoncentrowane na procesach, które zachodzą w środowisku, a których obecnie rolnicy nie są świadomi. Uwzględnić będą także korzyści, jakie gospodarstwa odnoszą wdrażając konkretne rozwiązania.</p>
13.	<p>Środek odbudowy nr 4 – Zwiększenie liczebności pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego związanych z gruntami ornymi (FBI)</p> <p>str. 35</p>	<p>W opisie środka brak konkretnych rozwiązań.</p> <p>Koalicja Rolnictwo dla Przyrody od lat postuluje wprowadzenie zachęt dla gospodarstw do tworzenia luk skowronkowych i pól czajkowych. Skuteczność tych rozwiązań w ochronie ptaków krajobrazu rolniczego została naukowo udokumentowana. Elementy tych rozwiązań zostały ujęte w opisie środka, niemniej jednak brakuje wskazania konkretnych systemowych rozwiązań, które zostaną zaproponowane gospodarstwom. Wnioskujemy o uwzględnienia w ramach środka konkretnych, adekwatnie wynagradzanych zachęt dla rolników do stosowania praktyk przyjaznych ptakom.</p>
14.	<p>Środek odbudowy nr 5 – Zwiększenie liczebności pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego na użytkach zielonych (FBI) (art. 11 ust. 3)</p> <p>str. 42</p>	<p>W opisie środka brak konkretnych rozwiązań.</p> <p>Właściwie zdiagnozowano problem, podano właściwie środki zaradcze. Natomiast nie wskazano obecnie dostępnych rozwiązań w tym zakresie, takich jak interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne. Nie wskazano również, jak obecnie dostępne zachęty zostaną udoskonalone, by zmienić negatywny trend wskaźnika FBI.</p> <p>Obecnie największym problemem w ochronie ptaków związanych z TUZ jest zbyt mały stopień uwodnienia siedlisk. Koalicja Rolnictwo dla Przyrody zaproponowała wprowadzenie dobrowolnej interwencji wynagradzającej rolników za retencjonowanie wody w TUZ, która w powiązaniu z obecnie wdrażanymi interwencjami rolno-środowiskowo-klimatycznymi pozwoli na rozwiązanie problemu zbyt niskiego poziomu uwodnienia TUZ. Szczegółowo propozycję tę opisuje Korniluk (2025).</p> <p>W opisie środka czytamy: “Powyższe środki przyczynią się do odtworzenia i poprawy jakości istniejących siedlisk łągowych przede wszystkim ptaków siewkowych, w szczególności czajki i rycyka, czyli gatunków</p>

	<p>należących do grupy najszybciej zanikających ptaków krajowych.</p> <p>Pozwoli także na poprawę jakości żerowisk bociana białego, szpaka i pustułki. Jako takie przyczyni się do zwiększenia wartości wskaźnika pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego (FBI).”</p> <p>Proponujemy zmienić ten fragment na tekst, który mocniej podkreśli znaczenie środka odbudowy dla wsparcia różnorodności biologicznej w krajobrazie rolniczym, w tym wsparcia grup organizmów innych niż ptaki (Biaduń i in. 2016; Korzeniak i in. 2025, Van Swaay i in. 2026). Ten fragment mógłby otrzymać następujące brzmienie:</p> <p>“Środek przyczyni się do odtwarzania, poprawy stanu i zachowania cennych półnaturalnych siedlisk przyrodniczych, w tym siedlisk wielu gatunków roślin i zwierząt, wśród których znajdują się zarówno gatunki pospolite, jak i zagrożone. W kontekście art. 11 rozporządzenia NRR będzie miał szczególne znaczenie dla poprawy trendu wskaźników FBI i GBI.”</p> <p>Wnioskujemy także o uwzględnienie w ramach omawianego środka zachęt dla gospodarstw rolnych, które pozwolą na przywrócenie ekstensywnego chowu zwierząt w oparciu o system pastwiskowy.</p> <p>Źródła:</p> <p>Biaduń W., Piotrowska M., Rzepkowski R., Zieliński M., Jobda M., Jujka-Radziejewicz M., Stasiak K., Krogulec J., Ebertowska B., Choroś J. (red.). 2016. Ptaki krajobrazu rolniczego w Polsce.</p> <p>Przegląd zagadnień z uwzględnieniem specyfiki Lubelszczyzny. OTOP, Marki</p> <p>Korniluk M. (2025). Ochrona przyrody w półnaturalnych ekosystemach zależnych od ekstensywnego użytkowania rolniczego a ponowne nawadnianie osuszonych torfowisk. OTOP BirdLife Polska. LINK</p> <p>Korzeniak J., Perzanowska J., Cieśla A., Gawryś R., Kolada A. (red.). 2025. Czerwona lista siedlisk przyrodniczych Polski. GIOŚ, IOP PAN Kraków-Sękocin Stary-Warszawa.</p> <p>Van Swaay C.A.M. i in. 2026. EU Grassland Butterfly Index 1991-2024 Technical report. Butterfly Conservation Europe & EMBRACE/eBMS (www.butterfly-monitoring.net) & Vlinderstichting report VS2025.023.</p>
--	---

		https://doi.org/10.5281/zenodo.18414227
15.	<p>Środek odbudowy nr 6 – Nawodnienie osuszonych gleb organicznych użytkowanych rolniczo – Retencja na trwałych użytkach zielonych (art. 11 ust. 4)</p> <p>str. 49</p>	<p>W opisie środka brakuje konkretnych rozwiązań.</p> <p>Koalicja Rolnictwo dla Przyrody przygotowała propozycję interwencji skierowanej do właścicieli gruntów podlegających ponownemu nawadnianiu. Wnioskujemy o włączenie propozycji w opis środka. Szczegółowo propozycję tę opisuje Korniluk (2025).</p> <p>W opisie środka należy wyraźnie zaznaczyć, że nowa interwencja dotyczyć będzie zarówno gruntów użytkowanych rolniczo, jaki i użytków zielonych na torfowiskach pozostających poza systemem dopłat rolnych. Ewentualnie dla gruntów innych niż osuszone torfowiska użytkowane rolniczo należy zaproponować odrębny środek odbudowy (patrz uwaga dotycząca brakującego środka odbudowy).</p> <p>Należy wyjaśnić, jaki jest związek środka nr 6 ze środkiem nr 1 z części KPOZP dotyczącej odbudowy siedlisk przyrodniczych: Ponowne uwodnienie przesuszonych mokradeł. Dokument powinien zostać ujednoczony w zakresie opisów środków dotyczących tych samych problemów i służących temu samemu celowi.</p> <p>Źródła:</p> <p>Korniluk M. (2025). Ochrona przyrody w półnaturalnych ekosystemach zależnych od ekstensywnego użytkowania rolniczego a ponowne nawadnianie osuszonych torfowisk. OTOP BirdLife Polska. LINK</p>
16.	<p>Środek odbudowy nr 7 – Nawodnienie osuszonych gleb organicznych użytkowanych rolniczo w kierunku paludikultury (art. 11 ust. 4)</p> <p>str. 55</p>	<p>Opis środka należy uzupełnić o stwierdzenie, że łączenie produkcji rolnej z odbudową torfowisk poprzez koncepcję rolnictwa bagiennego (paludikultura), nie stoi w sprzeczności z innymi niż klimatyczne celami środowiskowymi. Podejście to może natomiast zwiększyć akceptowalność procesu ponownego nawadniania przez gospodarstwa rolne. Stanowi bowiem źródło alternatywnych dochodów i wspiera rozwój lokalnej biogospodarki. Przy czym ważne jest efektywne wdrażanie i skuteczne egzekwowanie obowiązującego prawa i przepisów związanych z ochroną cennych siedlisk przyrodniczych i powiązanej z nimi różnorodności gatunków roślin i zwierząt. Dotyczy to w szczególności dziewiątej normy dobrej kultury rolnej (GAEC 9) oraz postanowień planów zadań ochronnych.</p>

		Z praktyki wynika, że aby ponownie nawodnić określoną powierzchnię zdegradowanego torfowiska retencji musi podlegać znacznie większy obszar. Trzeba wziąć to pod uwagę w momencie planowania konkretnych działań i związanych z nimi kosztów. Wnioskujemy, by taka informacja została uwzględniona w opisie środka.
17.	Środek odbudowy nr 8 – Działania edukacyjne w zakresie zwiększenia świadomości rolników odnośnie do korzyści płynących z retencji/zatrzymania wody w krajobrazie rolniczym (art. 11 ust. 4) str. 62	<p>Wnioskujemy o podkreślenie już w treści dokumentu, że programy edukacyjne skierowane do rolników będą skoncentrowane na procesach, które zachodzą w środowisku, a których obecnie rolnicy nie są świadomi, oraz korzyściach, jakie gospodarstwa odnoszą wdrażając konkretne rozwiązania.</p> <p>W procesie edukacji ważną rolę odegrają doradcy, którzy będą w bezpośrednim kontakcie z rolnikami. Tu w szczególności zauważamy konieczność wykształcenia nowej grupy ekspertów doradzających w zakresie gospodarowania wodą (doradcy wodni). Zespół takich ekspertów można budować na bazie doradców rolno-środowiskowych czy ekspertów przyrodniczych. Wnioskujemy o uzupełnienie opisu w tym zakresie.</p>
18.	Środek odbudowy nr 9 – Przekształcenie gruntów ornych w użytki zielone (art. 11 ust. 4) str 69	<p>W opisie środka brak konkretnych rozwiązań.</p> <p>W opisie środka należy opisać już wdrożoną w tym zakresie interwencję oraz zaznaczyć, że jej efektywność (to jak jej wprowadzenie przekłada się na konkretną zmianę w krajobrazie rolniczym) będzie monitorowane i w razie konieczności interwencja będzie korygowana, aby zapewnić osiągnięcie celu NRR związanego z odbudową gleb organicznych.</p> <p>Ponieważ obecnie przyjęte rozwiązanie nie wiąże się z żadnym wymogiem poprawy sytuacji hydrologicznej gruntów, wnioskujemy o uwzględnienie konieczności podjęcia takich działań. Przywracanie gleb organicznych, któremu ma służyć środek, wiąże się z podnoszeniem poziomu ich nawodnienia. Obecne rozwiązanie jedynie spowalnia tempo degradacji gleby.</p> <p>Ponieważ obecnie przyjęte rozwiązanie w Polsce nie prowadzi do trwałego przekształcenia gruntu w TUZ, a jedynie czasowego (na czas obowiązywania interwencji) należy zaproponować, jak rolnicy będą zachęceni do pozostawania przy nowym sposobie użytkowania gruntu. W obecnie przyjętym modelu grunt z dużym prawdopodobieństwem będzie zaorywany co 5 lat. Przez co takie rozwiązanie pozostaje nieskuteczne w odniesieniu do celu, jakim jest trwała odbudowy gleby.</p>

<p>Środek odbudowy nr 10 – Ekstensywne użytkowanie trwałych użytków zielonych na osuszonych glebach torfowych</p> <p>str 75</p>	<p>W opisie środka brak konkretnych rozwiązań.</p> <p>Należy wskazać obecnie dostępne rozwiązania w tym zakresie, takie jak interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne, oraz jak zostaną one udoskonalone, by zapewnić ich większą efektywność w odniesieniu do siedlisk hydrogeniczných. Obecnie największym problemem w ochronie takich siedlisk jest za mały poziom uwodnienia. Koalicja Rolnictwo dla Przyrody zaproponowała wprowadzenie dobrowolnej interwencji wynagradzającej rolników za retencjonowanie wody w TUZ, która w powiązaniu z obecnie wdrażanymi interwencjami rolno-środowiskowo-klimatycznymi pozwoli na rozwiązanie problemu zbyt niskiego poziomu uwodnienia TUZ. Szczegółowo propozycję tę opisuje Korniluk (2025).</p> <p>Ponadto dużym problemem jest pozostawianie skoszonej biomasy w siedlisku, co jest niezgodne z wymogami interwencji RŚK i jednocześnie trudne do kontrolowania i egzekwowania. Dlatego wnioskujemy o uwzględnienie w ramach środka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zachętę, które pozwolą na przywrócenie ekstensywnego chowu zwierząt w oparciu o system pastwiskowy; - zachętę dla małych i średnich gospodarstw rolnych do tworzenia lokalnych kompostowni niewielkich rozmiarów oraz rozwiązań prawnych ułatwiających wprowadzanie wytwarzanego w nich kompostu do obrotu. Ponadto ważne, by rolnicy byli informowani o korzyściach płynących z kompostowania na własny użytek w celu wzbogacenia właściwości gleb mineralnych. <p>Ekstensywne użytkowanie TUZ ma duże znaczenie dla zachowania i odbudowy populacji motyli łąkowych. Jednocześnie zauważamy, że nie ma interwencji dedykowanej ochronie zagrożonych gatunków motyli. Przy konstruowaniu wymogów interwencji w zakresie omawianego środka, należy wziąć pod uwagę, że niektóre z rzadkich/podlegających ochronie motyli występujące w półnaturalnych siedliskach przyrodniczych innych niż zmiennowilgotne łąki trzęślicowe wymagają koszenia dopiero po 15 września. Wnioskujemy o uwzględnienie tego problemu w opisie środka (patrz także uwaga dotycząca punktu 11.1.2.1).</p> <p>Należy wskazać, jaki jest związek tego środka ze środkiem odbudowy nr 2 z części KPOZP, dotyczącej odbudowy siedlisk przyrodniczych: Odwrócenie procesów sukcesji w zdegradowanych ekosystemach.</p>
---	--

		<p>Źródła:</p> <p>Korniluk M. (2025). Ochrona przyrody w półnaturalnych ekosystemach zależnych od ekstensywnego użytkowania rolniczego a ponowne nawadnianie osuszonych torfowisk. OTOP BirdLife Polska. LINK</p>
19.	<p>Braki w katalogu środków</p> <p>Środek dotyczący ponownego nawadniania torfowisk na nieużytkach</p>	<p>W konsultowanym dokumencie przyjęto, że 40% celu związanego z ponownym nawadnianiem osuszonych torfowisk, zrealizowane zostanie na gruntach, które nie są użytkowane rolniczo. Konieczne jest uwzględnienie w tej puli gruntów, które stanowią obecnie nieużytki na osuszonych torfowiskach (nie są użytkowane rolniczo, nie są lasami). Dlatego dokument należy uzupełnić o środek, który umożliwi ponowne nawadnianie osuszonych torfowisk w takich miejscach.</p>
20.	<p>Braki w katalogu środków</p> <p>Środek dotyczący ograniczenia do całkowitego zakazu wydobycia torfu i stosowania go w ogrodnictwie, leśnictwie i rolnictwie.</p>	<p>W ramach ochrony gleb organicznych konieczne jest wdrożenie środka dotyczącego ograniczenia wydobycia i stosowania torfu.</p> <p>Obecnie torf wykorzystywany jest na dużą skalę jako podłoże i nawóz w ogrodnictwie, leśnictwie i rolnictwie, podczas gdy z powodzeniem mógłby zostać zastąpiony kompostem (patrz także kolejna uwaga). Wydobycie torfu przyczynia się do znaczących emisji dwutlenku węgla oraz niszczenia siedlisk przyrodniczych. Ograniczenia w zakresie wydobycia i wykorzystania torfu prowadziłyby jednocześnie do wzrostu popytu na kompost. W konsekwencji pozwoliłoby to zagospodarowanie biomasy z ekstensywnie użytkowanych TUZ w niektórych regionach Polski.</p> <p>Działania na rzecz ograniczenia wydobycia i stosowania torfu wpisują się w proces odbudowy ochrona gleb organicznych, w tym wykorzystywanych na potrzeby rolnictwa, gdyż obecnie głównym odbiorcą torfu jest sektor rolny i ogrodniczy.</p> <p>Ujęcie środka w KPOZP zapewni spójność z krajowymi dokumentami strategicznymi, w tym w szczególności ze Strategią ochrony mokradeł, w której uwzględniono potrzebę ograniczenia wydobycia i stosowania torfu. Na zasadność ujęcia takiego środka w KPOZP wskazuje także dokument przygotowany w ramach BISE (Typology of measures Documentation Biodiversity Information System for Europe), gdzie został on wymieniony pod nazwą <i>Adapt/manage extraction of non energy resources</i>.</p>

21.	<p>Braki w katalogu środków</p> <p>Środek dotyczący rozwoju badań nad materiałami pochodzącymi z upraw rolnictwa bagiennego oraz dotyczących ich kampanii informacyjnych</p>	<p>W uzupełnieniu środka odbudowy nr 7 wnioskujemy o uwzględnienie dodatkowego środka związanego z rozwojem badań nad materiałami pochodzącymi z upraw rolnictwa bagiennego oraz dotyczących ich kampanii informacyjnych.</p> <p>W ramach proponowanego nowego środka należy uwzględnić poniższe działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój badań nad produkcją alternatywnych dla torfu podłoży ogrodniczych i nawozów na bazie kompostu w tym produkowanego z mokrej biomasy (paludikultura). - Rozwój badań testujących materiały wytwarzane z roślin bagiennych i ich zastosowania w budownictwie (materiały budowlane i izolacyjne) i energetyce (pellet, brykiet). - Edukacja społeczeństwa na temat możliwości i znaczenia stosowania w ogrodnictwie (w tym hobbystycznym) podłoży uprawowych całkowicie pozbawionych torfu. - Kampanie popularyzujące materiały wytwarzane z roślin bagiennych, będące naturalną alternatywą dla najczęściej wykorzystywanych obecnie produktów, które charakteryzuje duży ślad węglowy. <p>Wsparcie i działania w zakresach opisanych powyżej pozwolą na zwiększenie skali wdrażania rolnictwa bagiennego, a co za tym idzie zwiększenie efektywności działań, które zostaną przewidziane w ramach środka odbudowy nr 7. Pozwolą także na rozwiązanie obecnych problemów związanych z zagospodarowaniem biomasy z ekstensywnie użytkowanych zależnych od wody (i nie tylko) TUZ, a co za tym idzie wpłyną na poprawę stanu zachowania półnaturalnych siedlisk przyrodniczych i populacji zależnych od nich roślin i zwierząt.</p> <p>Źródło:</p> <p>Mucha Ł., Pępkowska-Król A., Stasiak K., Dapkuniene K. 2025. Zagospodarowanie biomasy z użytkowanych rolniczo podmokłych siedlisk przyrodniczych Problemy, możliwe kierunki rozwoju i rekomendacje związane z wykorzystaniem biomasy pochodzącej z półnaturalnych podmokłych siedlisk przyrodniczych użytkowanych rolniczo w Polsce i Litwie. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków BirdLife Polska LINK.</p>
-----	--	---

22.	<p>Braki w katalogu środków</p> <p>Środek dotyczący ograniczania stosowania chemicznych środków ochrony roślin</p>	<p>Należy uzupełnić dokument o dodatkowy środek - Ograniczenie stosowania pestycydów chemicznych. Bardziej akceptowalnym określeniem może być: Ograniczenie uzależnienia gospodarstw rolnych od chemicznych środków ochrony roślin.</p> <p>Środek odbudowy, który powinien się znaleźć w omawianej części KPOZP, ale dotyczy także problemów i celów związanych z art. 10 rozporządzenia NRR: Odbudowa populacji owadów zapylających.</p> <p>Zgodnie z obecną wiedzą naukową intensyfikacja rolnictwa, w tym stosowanie chemicznych pestycydów, jest główną przyczyną zaniku ptaków i owadów zapylających w krajobrazie rolniczym (np. Feuerbacher i in. 2025, Rigal i in. 2023). Stosowanie chemicznych pestycydów nie pozostaje bez znaczenia dla zdrowia ludzi - zarówno tych, którzy z takimi środkami pracują, jak i konsumentów żywności wytworzonej z ich udziałem.</p> <p>Obecnie około 4,5% powierzchni gruntów rolnych w Polsce użytkowane jest w reżimie rolnictwa ekologicznego. W ostatnich latach odnotowano tylko nieznaczny wzrost tego udziału. W skali UE, gdzie średnio 10% gruntów rolnych objęte jest rolnictwem ekologicznym, Polska wypada naprawdę słabo.</p> <p>Na potrzebę zmniejszenia zależności rolnictwa od chemicznych środków ochrony roślin zwraca uwagę unijna strategia "Od pola do stołu" (2020). W wykazie środków odbudowy z załącznika VII NRR wskazano:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie powierzchni użytków rolnych objętych takimi podejściami do zarządzania rolnośrodowiskowego, jak: rolnictwo ekologiczne lub system rolno-leśny, uprawa wielogatunkowa i płodozmian, integrowana ochrona roślin i gospodarka składnikami odżywczymi. - Zaprzestanie lub ograniczenie stosowania pestycydów chemicznych, a także nawozów mineralnych i organicznych. <p>Na poniższy środek wskazuje natomiast dokument przygotowany w ramach BISE (Typology of measures Documentation Biodiversity Information System for Europe):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zarządzanie stosowaniem naturalnych i syntetycznych nawozów oraz środków chemicznych w rolnictwie — zarówno w produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej (<i>Manage the use of natural and synthetic fertilisers as well as chemicals in agricultural for plant and animal production</i>).
-----	--	---

		<p>W roboczej wersji KPOZP nie zawarto środka obejmującego dążenie do redukcji ilości stosowanych chemicznych pestycydów w Polsce. Wnioskujemy o dodanie takiego środka. Jest to o tyle zasadne, że w Polsce są już wdrażane rozwiązania służące takiej redukcji z zakresu promocji biologicznych metod ochrony roślin czy kwalifikowanego materiału nasiennego (istnieją odpowiednie ekoschematy). Wspierane jest rolnictwo ekologiczne. Rozwiązania te nie są jednak wystarczające, dlatego postulujemy uzupełnienie środka o działania w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none">- realnego zdjęcia z rolników ekologicznych obciążeń związanych z niepotrzebną i bardzo zniechęcającą biurokracją i administracją;- stworzenie systemu zrównoważonych zamówień publicznych uwzględniających obowiązek uwzględniania żywności ekologicznej. W pierwszej kolejności powinno to dotyczyć stołówek przedszkolnych i szkolnych, a także szpitali i jednostek wojskowych;- kampani edukacyjnych dotyczących rolnictwa ekologicznego i żywności ekologicznej dla różnych grup zawodowych, w szczególności rolników, doradców rolnych i pracowników administracji publicznej - celem takiej kampanii powinno być rozpowszechnianie żywności ekologicznej w przestrzeni publicznej (stołówki szkolne, szpitale, wojsko). <p>Na końcu pragniemy zwrócić uwagę na fakt, że także w roboczej wersji KPOZP, której dotyczy uwaga, znajduje się argumentacja przemawiająca za uwzględnieniem proponowanego środka odbudowy. Między innymi w części dotyczącej art. 11 na stronie 36 (środek odbudowy nr. 4) czytamy: "Istotne jest również promowanie ograniczenia stosowania nawożenia oraz pestycydów".</p> <p>Źródła:</p> <p>Feuerbacher, A., Kempen, M., Steidle, J.L.M. i in. 2025. The economic, agricultural, and food security repercussions of a wild pollinator collapse in Europe. <i>Nat Commun</i> 16, 9892. doi.org/10.1038/s41467-025-65414-7.</p> <p>Rigal S., V. Dakos, H. Alonso, A. Auniņš, Z. Benkő, L. Brotons, T. Chodkiewicz, P. Chylarecki, E. de Carli, J.C. del Moral, C. Domşa, V. Escandell, B. Fontaine, R. Foppen, R. Gregory, S. Harris, S. Herrando, M. Husby, C.</p>
--	--	---

		leronymidou, [...] oraz V. Devictor 2023. Farmland practices are driving bird population decline across Europe, Proc. Natl. Acad. Sci. U.S.A. 120 (21) e2216573120, doi.org/10.1073/pnas.2216573120.
--	--	--